

Vážení kolegové,

při Vašich terénních výletech za motýly můžete potkat i další ohrožené druhy hmyzu. Mnohé z nich jsou obtížně poznatelné, dobře se v nich orientují jen odborníci na tu či onu skupinu hmyzu. Rozpoznávání některých z nich je však jasné a lehké a v zásadě v jejich determinaci nemůže nikdo udělat chybu. Jedním z těchto velmi lehce rozlišitelných v České republice ohrožených druhů je i saranče vrzavá (*Psophus stridulus*).

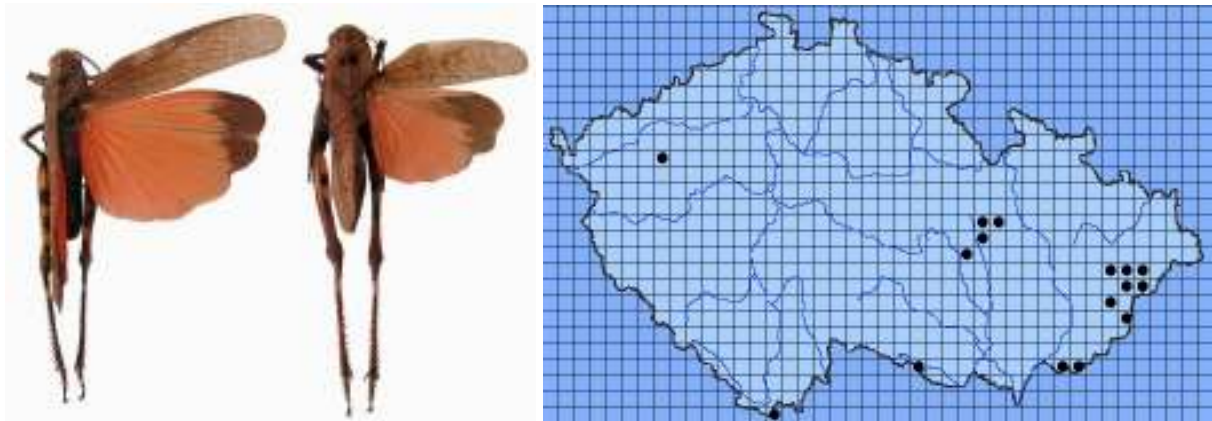

Letící samec s roztaženými křídly (Kočárek).

Samice ve svém přirozeném prostředí.

Saranče vrzavá byla v první polovině 20. století mnohými autory charakterizována jako jeden z nejběžnějších druhů sarančat v podhorských až horských oblastech Československa. V 50. letech došlo k výrazné změně v zemědělském hospodaření. Scelováním pozemků, sjednocením systémů obhospodařování, ukončením pastvy, zvýšeným používáním hnojiv a cílenými změnami druhového složení vegetace luk a pastvin, ale také opouštěním a zalesňováním okrajových nevyčíslených pozemků, došlo k významnému úbytku obyvatelných biotopů v rámci celé západní Evropy. V mnoha zemích již vyhynula úplně (i v ČR je vedena na Červeném seznamu). Dosud není saranče přímo ohroženo na Slovensku, kde však byl zaznamenán výrazný pokles početnosti.

V rámci ČR se vyskytuje na hrstce lokalit v hraničních pohořích Karpatského oblouku. Na ostatním území ČR je saranče rozšířena velice vzácně a ostrůvkovitě a populace jsou zde absolutně izolované. Vhodné biotopy jsou, stejně jako tomu bylo i v minulosti, udržovány výhradně činností člověka. V případě omezení pastvy, seče či dalšího obhospodařování dochází velmi rychle ke změnám směrem k vysokostébelným ovsíkovým loukám, na kterých saranče nedokáže dlouhodobě přežít.

Samec (vpravo) a samice (vlevo) saranče s roztaženými křídly (foto Ondřej Zicha) Mapa současného rozšíření v ČR (Zdroj: Biolib.cz)

Saranče má jen velmi omezené možnosti migrace při osídlování nového území. Samice jsou nelétavé a většinou za celý život nedokáží překonat vzdálenost více než několik desítek metrů, samci pak maximálně několik stovek metrů. Druh v současnosti obývá izolované ostrůvky biotopů v jinak pro něj neobyvatelné krajině. Přežití každé kolonie je vzhledem k mizivým schopnostem saranče kolonizovat okolní prostor velmi důležitá. I v současnosti silné kolonie mohou být v případě útlumu hospodaření velmi záhy na pokraji vymření. Přítomnost saranče vrzavé na lokalitách svého výskytu napovídá na dlouhodobé stabilní podmínky, jakákoli – i z pohledu člověka minimální – změna v minulosti způsobila rychlý zánik kolonie.

Pohled na lokalitu výskytu saranče v Bílých Karpatech.

Ekologie a popis dospělců

Samec 19 - 25 mm, samice 23 - 35 mm, základní zbarvení těla je šedočerné, černoohnědé, hnědé nebo rezavé, drobně tmavě skvrnité. Křídla jsou červená, s černým koncem. Obývá především osluněné k jihu či k jihozápadu orientované současné extenzivní (převážně ovčí) pastviny, nebo i pastviny bývalé. **Často obývá stejné lokality jako např. modrásek černoskvrnný (*Maculinea arion*) či další motýli extenzivních pastvin.** Podmínkou je, aby se na lokalitě nacházelo dostatečné množství narušené půdy a zároveň i nižší vegetace, ve které hledají jedinci úkryt a potravu. Samci za slunečného počasí při vyrušení vylétají (popolétnou několik metrů), přičemž jsou v letu a na první pohled patrná jasně červená křídla. Zároveň samci v letu vydávají charakteristický velmi dobře slyšitelný chrastivý až cvrčivý zvuk. Samice jsou zavalitější, se zkrácenými křídly a nelétají. Doba výskytu dospělců je v našich podmínkách VII.-X.

Možné záměny

Z dalších „červenokřídých“ druhů, s nimiž jedinými je možná záměna, lze u nás nalézt ještě saranči vlašskou (*Calliptamus italicus*) nebo saranči německou (*Oedipoda germanica*). Tyto druhy jsou však saranči vrzavé podobné pouze červeně zbarvenými křídly. Saranči vlašskou můžeme zastihnout zejména na stepních lokalitách jižní Moravy (např. velmi hojná na Pálavě), naopak saranče německá se v ČR vyskytuje pouze v Českém středohoří a Českém krasu na skalních stepích a sutích. **Žádný z druhů při letu nevydává chrastivý zvuk.**

Saranče německá (Oedipoda germanica).

Saranče vlašská (Calliptamus italicus).

Na stránkách Biolibu (www.biolib.cz) probíhá mapování výskytu tohoto druhu v České republice. Pokud jste se s ním v přírodě setkali, rádi Vaše pozorování zaznamenáme do databáze mapování výskytu. Své poznatky nám můžete zasílat i emailem. **Za jakýkoli údaj o jejím současném rozšíření Vám budeme velmi vděční, přispějete tak k zachránění tohoto kriticky ohroženého druhu pro českou faunu.**

V případě jakýchkoliv pochybností s determinací je ideální zaslat autorům mapování buď fotografii nebo dokladový exemplář.

Mgr. Lukáš Spitzer (spitzerl@yahoo.com), Muzeum regionu Valašsko ve Vsetíně

Mgr. Ondřej Konvička (brouk.vsetin@centrum.cz), Správa CHKO Bílé Karpaty